

Nacionalne konsultacije s mladima o suočavanju s prošlošću

Sarajevo, Bosna i Hercegovina

27. juni 2007.

Konsultacije je organizirao Istraživačko-dokumentacioni centar. Učestvovalo je 11 predstavnika nevladinih organizacija koje se bave mladima, kao i dva predstavnika podmladaka političkih partija. Uvodničari su bili Mirsad Tokača (Istraživačko-dokumentacioni centar, BiH) i Marijana Toma (Fond za humanitarno pravo, Srbija), a skup je moderirala Dejana Grbić (Inicijativa mladih za ljudska prava, BiH).

Baza podataka o ljudskim gubicima je najjači alat protiv poricanja žrtava.

Da li zaista mislite da se ljudi koji su nestali negdje odmaraju sada na plažama i dopuštaju da njihove porodice, majke, očevi, braća i sestre i dalje ih traže. Jednostavno kada imate nešto što je ovakav snažan alat, kao što je baza podataka o ljudskim gubicima IDC-a, to je nešto s čim mi svi sada možemo i trebamo raditi obzirom na nevjericu ljudi. (Dejana Grbić, Inicijativa mladih za ljudska prava u BiH, Nacionalne konsultacije s mladima o mehanizmima za utvrđivanje i kazivanje istine, Sarajevo, BiH, 27.juni 2007.)

Suočavanje s prošlošću treba da ima regionalni pristup.

Sušтина procesa suočavanja s prošlošću, jeste da ga ne možemo raditi lokalno. Samo u jednoj zemlji u Bosni i Hercegovini, Srbiji, Hrvatskoj, Kosovu ili Crnoj Gori neovisno, nego moramo raditi sa mladim ljudima koji su naši vršnjaci, savremenici, jer da se grubo izrazim, osuđeni smo jedni na druge. Mi možemo glumiti da smo zatvoreni u jako malim sredinama i posmatrati samo svoju zemlju, samo svoje probleme, međutim, kada se tako zatvorimo, onda ne dobijamo, uopće kompletnu sliku i gubimo mnogo toga. (Dejana Grbić, Inicijativa mladih za ljudska prava u BiH, Nacionalne konsultacije s mladima o mehanizmima za utvrđivanje i kazivanje istine, Sarajevo, BiH, 27.juni 2007.)

Definitivno, regionalni pristup je u tom pogledu jedan od najuspješnijih. Zato što, prvo dijelimo svi sudbine, bili smo povezani kroz bivšu državu, a s druge strane ispreplićemo se. Tako, da ćemo vjerovatno kroz neke naše lične poglede iz različitih perspektiva i razbiti određene medijske blokade, koje smo svi imali. Definitivno, dakle, sad tek kad lagano sve više širim svoje polje, tek onda skontam koliko sam nekada imala pogrešne informacije, koliko sam se loše osjećala, koliko se sad loše osjećam zbog toga. (Jelena Kuzmanović, TERCA, BiH, Nacionalne konsultacije s mladima o mehanizmima za utvrđivanje i kazivanje istine, Sarajevo, BiH, 27. juni 2007.)

Proces suočavanja s prošlošću ne sme biti vlasništvo politike, već se mora izmjestiti u civilni prostor.

Činjenica da zločinci hodaju ulicama, činjenica da se još uvijek drže zapaljivi govori od političara...itd. Dakle, kako to vlasništvo nad tim procesima izmjestiti iz pozicije politike, klasične politike, koja obično tu tematiku uzima za dnevno političke ciljeve i svrhe i izmjestiti je u

civilno društvo, dakle, na jednoj strani, i kako poučeni tom krvavom, tragičnom, teškom prošlošću graditi sisteme novih vrijednosti? To je za mene ključna stvar. (Mirsad Tokača, Istraživačko-dokumentacioni centar, BiH, Nacionalne konsultacije s mladima o mehanizmima za utvrđivanje i kazivanje istine, Sarajevo, BiH, 27. juni 2007.)

Uticaj na mlade ljude treba vršiti preko omladinakih organizacija ali je potrebno prići im i neposredno, jer najveći broj njih nije uopće aktivan.

Vaša ciljna grupa, ukoliko želite impakt napraviti, mora biti puno širi, najniži nivo, dakle mladi ljudi, koji nemaju nikakve veze sa omladinskim organizacijama, koji danas, možda i nisu uopšte aktivni. Ali, omladinske organizacije, dakle, mogu vam biti dobar resurs, u smislu da oni mogu imati doticaja upravo sa ovom ciljnom grupom, iz prostog razloga, što su mobilni i putuju, upoznaju se, i tako dalje. (Jan Zlatan Kulenović, Omladinska informativna agencija BiH – OIA, Nacionalne konsultacije s mladima o mehanizmima za utvrđivanje i kazivanje istine, Sarajevo, BiH, 27. juni 2007.)

Potrebno je dobro osmisлити pristup mladima da bi se kod njih uopće pobudio interes za teme vezane za suočavanja s prošlošću.

-'Youth friendly' pristup je ovdje vrlo zanimljiv, izazovan, ali je izuzetno težak iz razloga što ova tema je odbojna mladima, ova tema je nešto što njima predstavlja, također, sjećanje u ne baš lijepje trenutke, ova tema je ispolitizirana, i jednostavno je li draže gledati nešto "hajde gdje ćemo popiti kafu?" ili "gdje ću studirati za dvije godine?", a ne „šta sam radio prije deset godina“ ili „šta se dešavalo u mojoj zajednici“? Dakle, sa te strane metodologija koju ćete koristiti mora pobuditi interes uopće i mora biti dovoljno jaka da napravi određenu promjenu, pa ja bih rekao i katarzu. (Jan Zlatan Kulenović, Omladinska informativna agencija BiH – OIA, Nacionalne konsultacije s mladima o mehanizmima za utvrđivanje i kazivanje istine, Sarajevo, BiH, 27. juni 2007.)

Najveći problem je u tome što u tom suočavanju sa prošlošću mi zahtjevamo od mladog čovjeka da izađe iz kruga svoje porodice i da nekog, koga je godinama smatrao herojem, da ga označi kao ratnog zločinca i da ga prepusti na osudu javnosti. Treba uzeti u obzir da većina mladih sa kojima smo mi radili, da su njihovi roditelji recimo, bili direktni učesnici u tim zločinima, krenuvši recimo od Bratunca i vrlo je teško pričati o takvim stvarima s mladima. (Belma Deljkić, Mreža Javni zastupnici pravde, BiH, Nacionalne konsultacije s mladima o mehanizmima za utvrđivanje i kazivanje istine, Sarajevo, BiH, 27. juni 2007.)

Učesnici su podijeljenog mišljenja u vezi uzrasta sa kojim treba početi raditi na temama u vezi sa suočavanjem s prošlošću.

Dosta je dobro fokusirati se na srednjoškolski uzrast, zbog toga što su to već razvijene ličnosti sa kojima vi možete zrelo razgovarati. (Belma Deljkić, Mreža Javni zastupnici pravde, BiH, Nacionalne konsultacije s mladima o mehanizmima za utvrđivanje i kazivanje istine, Sarajevo, BiH, 27. juni 2007.)

Ako im mi ne kažemo istinu i ne kažemo im ono kako je stvarno bilo i potkrijepimo to dokumentacijom, određenima argumentima, neko će drugi njima plasirati drugu historiju koju će oni uzeti kao svoju, pogotovu ako su još podložni roditeljima da im oni, također, serviraju pogrešnu historiju, znači, oni će od malih nogu krenuti krivim putem. To jeste duži proces, nego da se radi samo sa srednjom školom, ali mislim da je onda taj proces trajniji i da će imati više uspjeha. (Kenan Uštović, Forum mladih SDP, BiH, Nacionalne konsultacije s mladima o mehanizmima za utvrđivanje i kazivanje istine, Sarajevo, BiH, 27.juni 2007.)

Kad dođu do 15, 16 godina oni imaju savršeno razvijenu naučnu recitiranu ideologiju bilo koga. Mi imamo ljude koji na osnovu nekoliko informacija, na osnovu nečega što je rekao neki član porodice, što su vidjeli na ulici, stvaraju određene stavove. (Ivana Kešić, Civitas, BiH, Nacionalne konsultacije s mladima o mehanizmima za utvrđivanje i kazivanje istine, Sarajevo, BiH, 27.juni 2007.)

Po meni, što ranije početi edukaciju, jer ja spadam u generaciju, kojoj je u petom razredu završio rat i mi smo konačno počeli nešto što se zove normalno obrazovanje. I onda su nam u školu došli neki ljudi, koji su nam sve dijelove knjige historije, koji su imali veze na protekli rat markirali. (...) I onda je bilo jako teško uopće pričati sa nama o tome, pomenete bilo šta što smo preživjeli u četiri godine, mi se odmah uznemirimo, jer pojave nam se ti ljudi koji su nama markirali. (...) Znače, kad nekim markerom nešto, ovaj, prekržite ipak možete nazrijeti slova, to su bili neki kvalitetniji markeri i to je značilo kao stop, ne treba se pričati o tome. (Ehlimana Memišević, NVO Obrazovanje gradi BiH, Nacionalne konsultacije s mladima o mehanizmima za utvrđivanje i kazivanje istine, Sarajevo, BiH, 27.juni 2007.)

Podmladak političkih partija treba uključiti u proces obrazovanja za suočavanje s prošlošću.

I nije jedina stvar naučiti mlade političare retorici, kako da govore, kako da se odnose i kako da se adekvatno ponašaju, nego je upravo suština da se kroz taj proces svog odrastanja političkog sazrijevanja nauče i osnovnim vrijednostima, kao što su znanje o ljudskim pravima i značaj onoga o čemu sada govorimo, a jeste suočavanje sa prošlošću, kako bi u trenutku kada postanu zreli političari i budu nas predstavljali u vlasti upravo imaju dovoljno edukacije i sposobnosti. (Dejana Grbić, Inicijativa mladih za ljudska prava u BiH, Nacionalne konsultacije s mladima o mehanizmima za utvrđivanje i kazivanje istine, Sarajevo, BiH, 27.juni 2007.)

Utvrđene činjenice moraju ući u udžbenike svih država u regionu da se historija više ne bi ponavljala.

Utvrđene istine kao način rješavanja konflikta po meni je da nešto što je već utvrđeno, uđe u svaku, svaki udžbenik, svake škole u regionu. Dakle, na taj način ćemo svi učiti isto i za deset godina nećete imati konflikt oko toga da li se nešto desilo ili nije. (Ehlimana Memišević, NVO Obrazovanje gradi BiH, Nacionalne konsultacije s mladima o mehanizmima za utvrđivanje i kazivanje istine, Sarajevo, 27.06.2007.)

Potrebno je koristiti umetnost kao sredstvo komunikacije s mladima na temu prošlosti.

Umjetnost je itekako bitna, jer je bliska mladima. Dakle, možete napraviti sto projekata umjetnosti od rep pjesama, do izložbi fotografija, predstava, koncerata, gdje se to može uvezati, jer je to nešto što će privući mlade ljude, zainteresirati ih u krajnjoj liniji da učestvuju u svemu tome. (Jan Zlatan Kulenović, Omladinska informativna agencija BiH – OIA, Nacionalne konsultacije s mladima o mehanizmima za utvrđivanje i kazivanje istine, Sarajevo, BiH, 27.juni 2007.)

Potrebno je utvrditi šta je zajednička tačka svih ljudi u BiH, jer bez toga neće biti moguće razgovarati o prošlosti niti o zajedničkoj budućnosti.

Ukoliko želimo da razgovaramo o prošlosti i o budućnosti, najvažnija stvar je da vidimo, zbog čega mi to želimo da razgovaramo o tome. Ako pokušavamo da razgovaramo sa ljudima, koji apsolutno nemaju dodirnih tačaka, nemaju apsolutno nikakva interesovanja da izgrade bolju državu, zajedničku i nemaju ni jednu jedinu zajedničku stvar, nego žele da imaju što više različitih stvari, onda je nemoguće, nemoguće početi razgovarati ni o prošlosti ni o budućnosti. (Edin Čolić, Mladi liberali BiH, Nacionalne konsultacije s mladima o mehanizmima za utvrđivanje i kazivanje istine, Sarajevo, BiH, 27.juni 2007.)

Ekskurzije i posjete mestima stradanja su dobar način za suočavanje mladih s prošlošću.

Smatram da su jako dobre ekskurzije, da su posjete memorijalnim centrima, mjestima gdje su počinjeni zločini. (Jelena Kuzmanović, TERCA, BiH, Nacionalne konsultacije s mladima o mehanizmima za utvrđivanje i kazivanje istine, Sarajevo, BiH, 27.juni 2007.)

Regionalne debate predstavnika različitih društvenih grupa mogu biti veoma korisne u ovom procesu.

Kada se pita o suočavanju sa prošlošću, nešto što smatram da bi moglo biti korisno jesu debate na regionalnim nivoima koje bi uključivale različite, različite govornike, koje su bili iz različitih background-a. (Jelena Kuzmanović, TERCA, BiH, Nacionalne konsultacije s mladima o mehanizmima za utvrđivanje i kazivanje istine, Sarajevo, BiH, 27.juni 2007.)